

Цифрові технології як фактор покращення якості онлайн-підготовки перекладачів

Івахненко Антоніна Олександрівна¹, Панченко Дмитро Ігорович²

Опубліковано	Секція	УДК
21.01.2026	Освіта/Педагогіка	81`25

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18593870>

Анотація. У статті розглянуто роль цифрових технологій як ключового чинника підвищення якості онлайн-підготовки майбутніх перекладачів у закладах вищої освіти України в контексті європейської інтеграції та цифрової трансформації освіти. Обґрунтовано необхідність актуалізації освітньо-професійних програм підготовки перекладачів відповідно до вимог ринку праці ЄС і стандартів ЕМТ, із фокусом на формування цифрової компетентності здобувачів освіти. На основі викладацького досвіду описано можливості Scroller, Turboscribe, систем автоматичного та автоматизованого перекладу, нейромереж (ChatGPT та ін.) і спеціалізованих платформ для тренування синхронного й послідовного перекладу (ReBooth). Показано, що їх використання сприяє моделюванню реальних умов перекладацької діяльності, розвитку навичок компресії, прогнозування, перифразу, активізації лексики, а також дотриманню академічної доброчесності в навчанні.

Ключові слова: вища освіта, онлайн-навчання, підготовка перекладачів, цифрові технології, ReBooth, Scroller

Digital technologies as a factor in improving the quality of online training for translators

Annotation. The article discusses the role of digital technologies as a key factor in improving the quality of online training for future translators and interpreters in higher education institutions in Ukraine in the context of European integration and digital transformation of education. It substantiates the necessity to update educational and professional training programs for translators/interpreters so that they fall in line with the requirements of the EU labor market and EMT standards. The main point of discussion is the ways to develop the students' digital competence. It analyzes current Ukrainian and international studies that demonstrate the systemic impact of information technologies, CAT tools, machine translation, remote collaboration platforms, and artificial intelligence on translators/interpreters training. Particular attention is paid to the specifics of online training in interpreting in Ukraine, which remains understudied. The article aims to analyze the practical use of digital tools in training conference interpreters. Based on teaching experience,

¹кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладу імені Миколи Лукаша, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9811-705X>

²кандидат філологічних наук, доцент, кафедри інформаційних технологій та математики, Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія», ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5769-833X>

the article describes the capabilities of five types of programs, e.g. Scroller, Turboscribe, automatic translation systems, CATs, neural networks (ChatGPT, etc.), and specialized platforms for training simultaneous and consecutive interpretation (ReBooth). It is shown that their use contributes to the simulation of real-life interpreting conditions, the development of compression, prediction, paraphrasing, and lexical activation skills, as well as the observance of academic integrity in online and hybrid learning. The pedagogically balanced use of digital technologies is emphasized in order to prevent students' excessive dependence on machine translation and preserve the creative component of translation. It is concluded that the integration of digital tools, provided they are used in a methodologically sound manner, significantly increases the effectiveness of training future interpreters. Prospects for further research are seen in the differentiation of digital approaches depending on the level of students' linguistic and professional training.

Keywords: digital technologies, higher education, interpreter training, online learning, ReBooth, Scroller.

Вступ

Україна давно вже рухається в ЄС, і для того, аби стати його повноправним членом, вона має уже сьогодні готувати таких фахівців, чиї компетенції відповідали б загальноєвропейським вимогам. Ми живемо в часи, коли цифрові технології починають активно залучатися для вирішення безлічі різноманітних задач, і добре підготовлений фахівець має вміти працювати з ними на всіх етапах своєї роботи. Навчання майбутніх фахівців із перекладу також не може обійти увагою ситуацію, що склалася на ринку, і має передбачати актуалізацію програм підготовки у даному питанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом в науковій літературі частішають свідчення про те, що цифрові технології суттєво трансформують традиційні підходи до підготовки перекладачів. Тут слід уточнити, що, на думку Ю. Головатської, яку ми також поділяємо, у сфері університетської освіти під цифровізацією зазвичай розуміють не тільки перенесення певного курсу в онлайн-формат, але й інтеграцію інформаційних технологій у «предметну, міжкультурну та професійну складові перекладацької діяльності» [1]. Це робиться з метою посилення цифрової компетентності студентів перекладацьких відділень, а саме – їхньої здатності використовувати ІТ для пошуку інформації та роботи з системами автоматичного та автоматизованого перекладу. Виходячи з цього, науковці, зокрема [2], підкреслюють, що цифрова компетентність має стати невід'ємною частиною навчальних програм філологічних та перекладацьких спеціальностей. До цифрових технологій, навчання роботи з якими необхідне саме для майбутніх перекладачів, М. Л. Гелетка відносить комп'ютерну підтримку перекладу, використання інтернету в цілому та конкретних платформ для дистанційної співпраці, а також електронних словників [3].

Окрім аналізу загальних теоретичних питань, значна увага приділяється впровадженню конкретних цифрових інструментів у навчальний процес. Так, Ю. Головацька досліджує технологізацію підготовки майбутніх перекладачів із фокусом на локалізацію, де цифрові платформи не лише дозволяють створювати автентичне навчальне середовище, а й забезпечують індивідуалізовану траєкторію навчання через мультимедіа, інтерактивні завдання та системи контролю знань [1].

Необхідність залучати цифрові технології до навчання студентів ЗВО підтверджують і міжнародні дослідження: результати проекту ЕМТ (European Master's in Translation) 2023 року демонструють, що освітні програми ЄС дедалі активніше інтегрують САТ-інструменти, машинний переклад і цифрові платформи в навчальні модулі для підготовки перекладачів [4], і такий підхід уже стає стандартом для цифрової трансформації перекладацької освіти в Європі.

Українські дослідження підтримують цифровізацію освіти та відмічають значні успіхи на цьому шляху, але водночас підкреслюють, що попри загальні позитивні тренди, практика має низку викликів. Так, Л. Черноватий і Н. Ковальчук розглядають проблему залежності студентів від машинного перекладу під час онлайн-навчання перекладу та пропонують систему стимулів для балансованого розвитку технологічної компетентності й творчих навичок перекладу. У статті вказується на необхідність не лише повсюдного впровадження інформаційних технологій у процес навчання, але й такого використання ІТ, яке б було педагогічно обґрунтованим і запобігало б бездумному наслідуванню алгоритмізованого підходу до перекладу, який покладено в основу машинного перекладу [5].

Активне використання ІТ в освіті також відчуває на собі вплив факторів, специфічних для України: під час війни адаптація програм професійної підготовки перекладачів супроводжується викликами забезпечення доступу до онлайн-курсів та цифрових ресурсів у ситуації постійних обстрілів населення та відсутності електрики [6], а разом із нею – Інтернету.

Україна, незважаючи на складу ситуацію, активно включається у Європейські освітні проекти. Так, наприклад, масштабна програма Erasmus+ DigiFLEd демонструє системний підхід до цифрової трансформації мовної освіти та перекладу [7; 8]. Зокрема, участь університетів України в модульних тренінгах із цифрових інструментів, включно з CAT-інструментами, гейміфікацією, створенням інтерактивного контенту та технологіями штучного інтелекту, дозволяє формувати нові компетентності викладачів і студентів у відповідності зі стандартами ЄС. Це важливо не лише для інтеграції української освіти в європейський освітній простір, але й для підвищення якості перекладацької підготовки, що відповідає вимогам глобального ринку праці.

Широко застосований сьогодні компетентнісний підхід в освіті підкреслює, що університетська підготовка, в цілому, має включати також інформаційно-цифрові компетенції, оскільки вони є необхідними для ефективної діяльності в умовах цифрової економіки [9]. Аналіз значної частини українських публікацій показує, що цифрова грамотність і технологічна компетентність стають ключовими елементами професійної компетентності перекладача, і тому все більше освітньо-професійних програм включають їх у свій склад. Так, наприклад, О. Башманівський та ін. акцентують увагу на ролі сучасних інформаційних технологій у навчанні перекладу, і відмічається, що майбутній перекладач повинен не лише володіти двома мовами і навичками перекладу, а й уміти використовувати програмне забезпечення для комунікації, участі у глобальних мережах та професійних платформах [10].

Цей напрям доповнюється сучасними педагогічними підходами до навчання письмового перекладу, де програми як автоматичного, так і автоматизованого перекладу розглядаються як допоміжний інструмент, що надає лише перший, приблизний варіант перекладу, із яким потім має працювати людина-перекладач. Так, у статті Д. І. Панченко розглядаються сучасні підходи до викладання перекладу у ЗВО, і робиться акцент на технологічних аспектах навчання майбутніх перекладачів. Автор підкреслює, що компетентність перекладача включає навички роботи з корпусами текстів, термінологічними базами, інструментами комп'ютерної підтримки перекладу, що є невід'ємною умовою професійної діяльності в умовах цифровізації [11]. В. Глух акцентує увагу на необхідності інтеграції традиційних текстоцентричних методів з інноваційними освітніми технологіями та практиками, які орієнтовані на розвиток стратегічного, когнітивного, міжкультурного й технологічного компонентів перекладацької компетентності [12].

Незважаючи на велику кількість досліджень у сфері цифровізації підготовки перекладачів, дуже мало уваги приділяється використанню ІТ при онлайн-навчанні

усного перекладу, тому метою нашої роботи є аналіз залучення низки програм при підготовці перекладачів конференцій.

Результати

Пропонуємо розглянути роботу з п'ятьма видами програм, які залучаються під час занять із усного перекладу.

Scroller. Програма, розроблена для підготовки перекладачів-синхроністів, що виконують переклад з опорою на телесуфлер. Але діапазон її застосування значно ширший, ніж ми щойно зазначили. Спочатку, розглянемо принцип її роботи. Її можна використовувати на занятті зі студентами, і тоді текст пропонує викладач, або ж студенти можуть використовувати її під час самостійної підготовки. Ідея програми полягає в тому, щоб рухати текст оригіналу по екрану так, щоб він поступово зникав. Людина вставляє до неї будь-який вербальний текст і обирає швидкість, із якою цей текст буде рухатися на екрані. Програма поступово «піднімає» текст угору, і він потроху зникає. Які переваги в роботі з даною програмою?

По-перше, вона посилює дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, адже в умовах онлайн-навчання (яким сьогодні є навчання у ЗВО, скажімо, в Харкові) чи гібридного навчання (як у більшості ЗВО в Україні) вона зменшує вірогідність того, що студент зможе сфотографувати текст на екрані й перекласти його за допомогою Гугл-транслейту чи інших програм. Текст рухається, повністю на екрані не з'являється, і студент має перекладати його усно. За такої умови повністю перекласти текст програмою не встигнеш, або ж не встигнеш його прочитати вголос із потрібного місця і до того, як він зникне з екрану.

По-друге, тут додається стресовий фактор (який завжди є під час усного перекладу, навіть за участі фахівців), і студенти вчаться працювати в умовах, наближених до реальних. Опитані здобувачі другого рівня освіти двох харківських ЗВО (ХНУ ім. В. Н. Каразіна та ХГУ «НУА») відмічають, що найбільший стрес у них викликає навіть не складність тексту (яка, звісно, відповідає робочій програмі та ОПП), а страх не встигнути перекласти його до того, як він зникне з екрану. Таким чином, до речі, знімається інший страх – страх перед складними текстами: вже не так важливо, що то за текст, чи які в ньому вжиті синтаксичні структури, чи яка лексика застосована – здобувачі освіти майже ніколи не відмовляються здійснювати переклад через складність оригіналу, а ця проблема під час класичного перекладу з аркуша в нашій викладацькій практиці була досить частотною.

По-третє, такий вид усного перекладу допомагає здобувачам освіти відпрацьовувати навички аналізу мовних і перекладацьких труднощів, користування синонімією, компресією, перифразом, передбачуванням тощо – тобто. тими прийомами, які застосовуються, перш за все, при синхронному перекладу, але стануть у нагоді під час усного послідовного чи навіть письмового перекладу, також. Переклад за допомогою програми Scroller також активно стимулює студентів розширювати словниковий запас рідної, української мови, із чим зазвичай виникають проблеми, які стають очевидними саме при усному перекладі незнайомого тексту.

До слова, даний вид перекладу дуже добре допомагає закріплювати нову лексику та активізувати попередньо вивчену: текст із начебто знайомими та вже відпрацьованими словами й виразами, який презентується із додатковим стресовим фактором, висвітлює проблемні моменти та переводить слова із пасивного словника до активного.

При роботі з даною програмою слід надати здобувачам освіти кілька лайфhakів, наприклад: швиденько пробіжіть очима наступне речення і подумайте, чи зможете ви його перекласти? Якщо не зможете, то не намагайтеся це зробити, а переходьте відразу до наступного. Так, одне речення ви втратите, але коли намагатиметеся таки його

перекласти, то втратите і його, і наступне, а інколи і третє. Це філософія допустимих втрат, яка часто використовується, наприклад, у грі в шахи: можна пожертвувати пішаком, аби вберегти королеву і підвищити шанси на виграш. Наступна порада: якщо ви вже почали перекладати речення, ви маєте його закінчити так, щоб українською мовою це було нормальне речення. Якщо ви не можете перекласти речення до кінця, придумайте такий кінець, котрий не суперечив би загальному настрою тексту промовця і реальним подіям.

Перейдемо до наступної програми – Turboscribe. Вона перетворює аудіофайл у текстовий документ. Нею можна користуватися у два способи.

Перший – для підготовки до перекладу на слух, коли студенти ще не набули достатнього рівня навичок; чи коли текст насичений складною лексикою чи містить перешкоди (наприклад, він являє собою запис інтерв'ю на вулиці); чи промовець має незвичний акцент тощо. Перегнавши аудіофайл через цю програму і отримавши текстовий файл, можна вставити текст у вже згадану програму Scroller і запропонувати перекласти його спочатку з аркуша, а вже потім – на слух. Якщо група студентів не дуже добре знає іноземну мову, або ж має певні проблеми з перекладом, можна спочатку вивести текст на екран і не рухати його, а розібрати складні моменти і перекласти з аркушу так; потім запропонувати перекласти його у програмі Scroller; і вже потім дати перекласти цей текст на слух. Особливо корисно робити це з відносно великими текстами (більшими за 5 хвилин звучання оригіналу), інакше студенти просто запам'ятовують переклад. З часом, коли студенти призвичаюються до перекладу на слух, даний етап роботи можна пропускати.

Також можна тренувати у студентів навички передбачення наступного слова / розвитку подій, наприклад, вилучаючи з тексту підрядні (чи, навпаки, головні) речення у складнопідрядних. Ще один вид тренувальної вправи – відтворення повідомлення на основі ключових слів: викладач видаляє текст, залишаючи лише ключові для кожного простого речення слова, а здобувачі мають, спираючись на те, що залишилося, відтворити зміст повідомлення. Тут слід зауважити, що в жодному разі не слід вимагати відтворення слів, а лише – змісту, бо його, як відомо, можна передати в різний спосіб. Для усного перекладу, нагадаємо, центральним завданням є саме передача змісту, при частому спрощенні синтаксису, граматики та лексичного наповнення тексту.

Другий спосіб – перевірка виконаного перекладу на слух. Викладач перетворює аудіофайл на текстовий, вмикає запис студентського перекладу та відмічає в тексті оригіналу вилучені з перекладу чи невірно перекладені місця (наприклад, жовтою заливкою). Це можна робити просто на занятті, зупиняючи звучання перекладу і відразу коментуючи його, спираючись на текстовий документ. Звісно, розпізнавання аудіофайлу не є ідеальним, тому текст потрібно перевірити перед тим, як демонструвати його студентам, і внести необхідні виправлення; але в цілому, це дуже зручна програма, яка економить купу часу викладачу і при цьому дає таку необхідну наочність слухачам.

Кілька слів необхідно сказати про програми автоматичного перекладу, використання яких є офіційно забороненим для здобувачів освіти згаданих вище ЗВО, але даний факт, звісно, аж ніяк не перешкоджає їхньому залученню для виконання (принаймні) письмових перекладів – як домашніх завдань, так і контрольних робіт. Єдиний предмет, в програмі якого зазначено, що під час практичних занять та виконання самостійної роботи здобувачі освіти мають користуватися програмами на кшталт Google Translate, чи DeepL, чи будь-якою іншою, – «Основи теорії редагування» у ХНУ ім. В.Н. Каразіна та його аналога «Редагування і пост-редагування» у ХГУ «НУА». Планом просто передбачено виконання завдань із так званого пост-редагування – тобто, внесення виправлень у текст перекладу, виконаного машиною. До слова, дуже корисна вправа, що наочно демонструє всі недоліки машинного перекладу і в більшості випадків переконує студентів у тому, що переклад машиною на сьогодні є значно гіршим за

переклад людиною-фахівцем, а отже, вимагає покращень і переробок, часто-густо навіть суттєвих. Стосовно художнього перекладу, сумнівів у цьому зазвичай немає, а от стосовно перекладу фахових текстів студенти часто висловлюють недовіру до «начебто низької якості» машинного перекладу. Детальні порівняння різних перекладів і пояснення проблемних моментів у рамках вказаних вище предметів, тим не менш, переконують навіть упевнених скептиків, і в такий спосіб також покращують якість їхньої підготовки.

Звісно, неможна обійти увагою системи штучного інтелекту: ChatGPT, Gemini, Grok та інші. Під час занять із практики перекладу ми користуємося ними, здебільшого, для активізації словникового запасу здобувачів освіти. Так, замість того, аби влаштувати фронтальне опитування за новою лексикою в умовах онлайн-заняття, викладачі просять нейромережу створити текст потрібного обсягу та тематики з конкретною лексикою, яку студенти мали вивчити на даний момент, чи з якою щойно познайомилися. Прописуючи промт, можна навіть уточнити, які граматичні чи синтаксичні конструкції слід вживати, чи на яку аудиторію (фахівці, здобувачі освіти певного віку, пересічні люди тощо) має бути розрахований даний текст. Далі створений текст після внесення необхідних змін (узгодження відмінків чи виправлення неприродних для певної мови конструкцій) можна пропонувати слухачам для перекладу з аркуша або на слух. Такі вправи ми наполегливо рекомендуємо студентам робити самостійно, вдома, під час вивчення активної лексики чи просто для тренування навичок перекладу текстів певної тематики. Якість перекладів за такої умови помітно зростає в дуже стислі терміни.

Коли ми кажемо про навчання перекладу на слух (синхронному чи послідовному), на допомогу приходять також і спеціально розроблені для таких задач програми. Так, ХНУ ім. В. Н. Каразіна, а конкретно – кафедра перекладознавства імені Миколи Лукаша користується програмою, онлайн-доступ до якої нам люб'язно відкрив Болонський університет: ReBooth. До початку кожної сесії потрібно надіслати запрошення студентам через спеціальну форму і заздалегідь завантажити до програми аудіофайл у форматі mp3. Мірою того, як студенти заходять до віртуальних «кабінок», можна надсилати їм у «кабінки» цей файл. Як тільки всі запрошені студенти зайшли, і файл у всіх завантажився, записаний текст можна запускати, обравши режим синхронного або послідовного перекладу. При цьому можна встановити кількість часу на переклад: більшу або меншу за час звучання оригіналу. Як тільки вмикається запис перекладу студентів, у їхніх «кабінках» лунає звуковий сигнал. З метою перевірки роботи студентів можна вибірково підключатися до їхніх «кабінок» і слухати переклад. Як тільки час на переклад вийшов, запис автоматично вимикається і зберігається в програмі. Його можна відразу завантажити на комп'ютер викладача, а можна і пізніше. Студенти також можуть завантажити файл зі своїм перекладом і прослухати його пізніше, або/та прикріпити у Мудл. Цікаво, що якість запису у студентів та у викладача може відрізнятися як в один бік, так і в інший.

Висновки

У статті ми навели низку переваг використання цифрових технологій для навчання майбутніх перекладачів: це тренування в умовах, наближених до реальних; активізація лексичного матеріалу; наочність для студентів і зручність для викладачів; попередження порушень академічної доброчесності. **Перспективною** дослідження може стати аналіз можливостей диференціювання використання цифрових технологій в різних групах студентів залежно від їхнього рівня попередньої підготовки.

Список використаних джерел

1. Golovatska Iu. Technological Enhancement of Professional Training of Future Translators: Focus on Localization. *Information Technologies and Learning Tools*. 2024. Vol. 104, no. 6. P. 128–138. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v104i6.5738>.
2. Бережний А. В., Агейчева А. О. Цифрова компетентність бакалавра філології (перекладача): сутність, зміст та структура. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*. 2025. Вип. 32(61). С. 10–32. DOI: [https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-32\(61\)-10-32](https://doi.org/10.58442/3041-1831-2025-32(61)-10-32).
3. Гелетка М. Л. Цифрові технології в перекладацькій діяльності : навч. посіб. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2023. 67 с. URL: <https://dspace.library.khai.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/7926/Geletka.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 29.12.2025).
4. European Master's in Translation – Annual Report 2023. URL: [https://commission.europa.eu/document/download/b0884886-305d-49f8-b2ba-a9a9ddcd66e5_en?filename=EMT Annual Report 2023.pdf](https://commission.europa.eu/document/download/b0884886-305d-49f8-b2ba-a9a9ddcd66e5_en?filename=EMT%20Annual%20Report%202023.pdf) (date of access: 28.12.2025).
5. Chernovaty L., Kovalchuk N. Monitoring Machine-Translation Dependence in the Online Training of Future Philologists. *Advanced Education*. 2025. Vol. 18(26). P. 15–27. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.309600>.
6. Panov S., Kuzmenko R. Training of Scientific and Technical Translation Specialists in Higher Education Institutions During the War in Ukraine. *European Humanities Studies : State and Society*. 2025. Vol. 1(1). P. 41–52. DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2025.1.4>.
7. Developing Reading Skills With and Through Digital Technologies (eREAD). Activities. URL: https://foreign-languages.karazin.ua/en/mijnarodna-spivpratsya/DigiFLEd/podii?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 28.12.2025).
8. The Modernisation of University Education Programmes in Foreign Languages by Integrating Information Technologies : European Union Erasmus+ Project. №101128713 – DigiFLEd – ERASMUS-EDU-2023-CBHE. URL: [https://www.dnu.dp.ua/en/DigiFLEd 2024-2026?utm_source=chatgpt.com](https://www.dnu.dp.ua/en/DigiFLEd%202024-2026?utm_source=chatgpt.com) (date of access: 26.12.2025).
9. Зелінська А. М., Тарасович Л. В., Лавриненко С. О. Цифрові компетенції як основа трансформації професійної освіти майбутніх менеджерів. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-51>.
10. Башманівський О., Вигівський В., Моркотун С. Використання сучасних інформаційних технологій у процесі навчання перекладу. *Українська полоністика*. 2020. Вип. 17. С. 86–93. DOI: <https://doi.org/10.35433/2220-4555.17.2020.ped-1>.
11. Панченко Д. І., Чемоданова М. Ф. Сучасні підходи до викладання перекладу: як навчати ефективно. *Вісник науки та освіти*. 2025. №11(41). С. 997–1006. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11\(41\)-997-1006](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11(41)-997-1006).
12. Глух В. Сучасні підходи до навчання письмового перекладу у підготовці майбутніх філологів. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. 2025. № 220. С. 156–162. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-220-156-162>.